

PIŚMIENNICTWO

Kondracki J. 1980. *Geografia fizyczna Polski*. Wyd. 6, PWN, Warszawa.

Piątek M. 1994. *Chronione i rzadkie gatunki grzybów znalezione na Ziemi Tarnowskiej*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 50, 5: 80–83.

Piątek M. A. 1995. *Stanowiska czarki szkarłatnej *Sarcoscypha coccinea* na Pogórzu Ciężkowickim*. *Wszechświat* 95, 10: 257.

Towpasz K. 1987. *Rośliny naczyniowe Pogórza Strzyżowskiego*. *Zesz. Nauk. UJ* 866, *Prace Bot.* 16: 1–157.

Wojewoda W. 1993. *Szkarłatna ozdoba*. *Echa Leśne* 4: 28.

Zięba A. 1995. *Przyroda województwa tarnowskiego*. Wyd. Asterias, Tarnów.

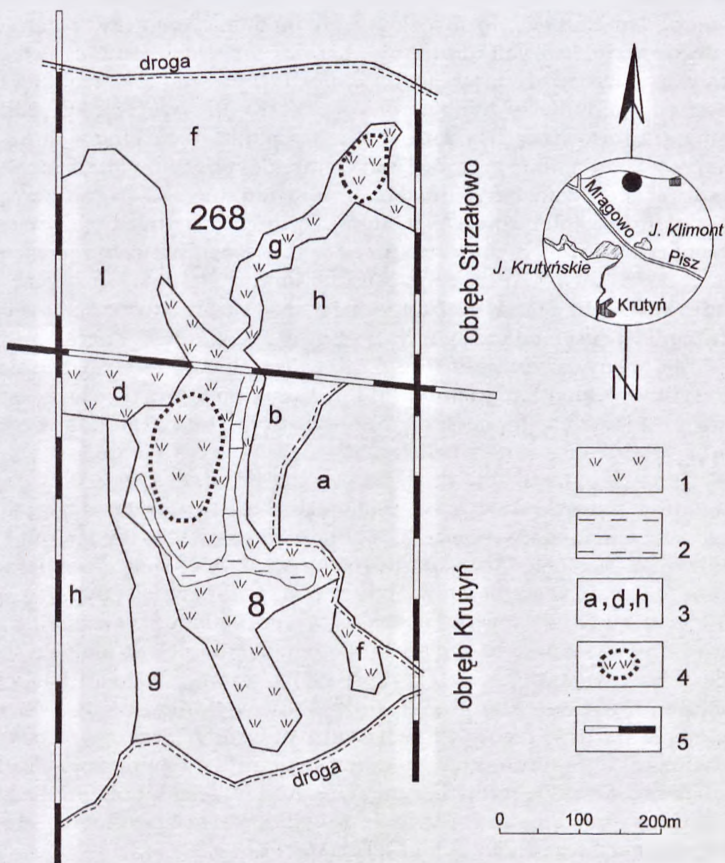
OCHRONA KRAJOBRAZU

Stanowisko chamedafne północnej *Chamaedaphne calyculata* w Mazurskim Parku Krajobrazowym

Chamedafne północna *Chamaedaphne calyculata* – reliktowy gatunek borealny, należy do grupy najrzadszych roślin naczyniowych w Polsce. W obecnych granicach kraju notowano ją zaledwie na 11 stanowiskach, z których 2 zniszczone zostały wraz z osuszeniem torfowisk już w końcu XIX w., a dalsze 3 są w chwili obecnej bardzo zagrożone (Kruszelnicki 1993).

Z Mazur znane było dotąd tylko jedno stanowisko, które zostało znalezione w 1913 r. przez E. Schenka, chronione w rezerwacie przyrody „Sołtysek” położonym koło wsi Grom, na zachód od Szczytna (Abromeit i in. 1898–1940).

Mazury należą w Polsce do obszarów o stosunkowo dobrze poznanej florze roślin naczyniowych, dlatego za wielką niespodziankę można uznać znalezienie w 1987 r. nowego stanowiska chamedafne północnej w zachodniej części Mazurskiego Parku Krajobrazowego (Kaczanowski, Kruszelnicki 1991), zwłaszcza że odkrycie to dotyczy przecież dużej krzewinki o zimotrwałych liściach. Stanowisko to położone jest około 20 km na południowy wschód od Mrągowa, na śródleśnym torfowisku otoczonym lasami Puszczy Piskiej, w oddz. 8 obrębu Krutyń i w oddz. 268 obrębu Strzałowo Nadleśnictwa Strzałowo (ryc. 1). W latach 1990–1999 prowadzono szczegółową obserwację stanowiska.

Ryc. 1. Kompleks torfowiskowo-bagienny ze stanowiskiem *Chamaedaphne* północnej: 1 – torfowisko, 2 – bagno mezotroficzne, 3 – lasy, 4 – granice powierzchni zajętych przez *Chamaedaphne* północną, 5 – granice oddziałów leśnych. – A group of bogs and swamps with the station of *Chamaedaphne calyculata*: 1 – bog, 2 – mesotrophic swamp, 3 – forest, 4 – borders of the area occupied by *Chamaedaphne calyculata*, 5 – borders of forest divisions

Chamaedaphne rośnie tu na torfowisku wysokim, otoczonym od zachodu, południa i wschodu mezotroficznym bagnem z czermienią błotną *Calla palustris* i miejscami z okrzężnicą bagienną *Hottonia palustris*. Na obrzeżu tych bagien, od ich strony zewnętrznej, występuje wąski pas zarośli złożonych z wierzby szarej *Salix cinerea* i wierzby uszatej

S. aurita. Od północy torfowisko z chamedafne graniczy z zaroślami brzozowymi, w których dominuje brzoza omszona *Betula pubescens* z domieszką brzozy brodawkowatej *B. pendula*. Wśród tych zarośli często widoczne są obumarłe starsze brzozy, które nie wytrzymały silnego uwodnienia torfowiska. Na torfowisku wysokim, obok chamedafne północnej, występują takie gatunki, jak: wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*, borówka bagienna *Vaccinium uliginosum*, bagno zwyczajne *Ledum palustre* (nieliczne i osłabione), żurawina błotna *Oxycoccus palustris* oraz torfowce *Sphagnum* spp., a w miejscach bardziej mezotroficznych turzyca siwa *Carex canescens* i płonnik *Polytrichum commune*. Ponadto rośnie tu pojedynczo brzoza omszona i brodawkowata, a także w skupieniach usychający świerk pospolity *Picea abies*. Znamienny jest tutaj brak sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris*. Spośród wyżej wymienionych tylko wełnianka pochwowata i żurawina błotna rośnie wspólnie w jednych płatach z chamedafne, natomiast borówka bagienna wyraźnie zajmuje tutaj trochę inne siedlisko.

Na omawianym torfowisku krzewy chamedafne są zdrowe, dobrze ulistnione i masowo kwitnące. Największe pędy dorastają do 80 cm wysokości. Chamedafne trzyma się kęp w bardziej uwodnionej południowej części torfowiska, gdzie rośnie w skupieniach o powierzchni kilku m², tworząc w sumie niewielkie zarośla i wykazując pewną ekspansję w kierunku południowym na siedliska o cechach już mezotroficznych. Chamedafne występuje tu w dwóch płatach oddalonych od siebie o 400 m. Powierzchnia większego płatu wynosi 1,2 ha, a mniejszego 0,4 ha. Jest to aktualnie największe stanowisko tej rośliny w Polsce, ze wszech miar zasługujące na utworzenie rezerwatu przyrody, przy czym ochroną należy objąć cały kilkuhektarowy kompleks torfowisk i mezotroficznych bagien wraz z przyległymi lasami. Obszar ten jest biotopem licznych żurawi *Grus grus*, bielika *Haliaeetus albicilla*, orlika krzykliwego *Aquila pomarina*, puchacza *Bubo bubo* i łosia *Alces alces*.

W chwili obecnej omawiany obszar, a w szczególności stanowisko chamedafne północnej, znajduje się pod opieką i obserwacją Mazurskiego Parku Krajobrazowego oraz Nadleśnictwa Strzałowo i nie istnieje groźba jego zniszczenia, np. z powodu melioracji odwadniającej. Ekspansja brzoź na torfowisku nie wydaje się większym zagrożeniem dla wymienionej krzewinki, ponieważ obserwacje dowodzą cyklicznego obumierania drzew (co 20–30 lat) na skutek podwyższonego poziomu wód gruntowych.

Jerzy Kruszelnicki

PIŚMIENICTWO

Abromeit J., Neuhoff W., Steffen H. 1898–1940. *Flora von Ost- und Westpreussen*. Preuss. Bot. Verl., Berlin-Königsberg.

Kaczanowski F., Kruszelnicki J. 1991. *Nowe stanowisko chamedafne północnej*. Przyr. Pol. 4: 6.

Kruszelnicki J. 1993. *Chamaedaphne calyculata (L.) Moench – chamedafne północna*. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN i Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków.

Rzadkie i zagrożone grzyby wielkoowocnikowe stwierdzone w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym

Dotychczas na terenie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego nie prowadzono żadnych badań mikologicznych. Jedynie występowanie kilku gatunków ma dokumentację w formie krótkich informacji o pojedynczych stanowiskach (Winiecki, Brzeg 1995, Krupa 1998, Krupa K., Krupa A. 1998).

Tab. 1. Rzadkie i zagrożone gatunki grzybów wielkoowocnikowych stwierdzone w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym

Gatunek	Kategoria zagrożenia	Środowisko	Oznaczenie na ryc. 1
Borowik szlachetny <i>Boletus edulis</i>	V	bór sosnowy	1
Borowik sosnowy <i>B. pinophilus</i>	I	bór sosnowy	2
Pieprznik jadalny <i>Cantharellus cibarius</i>	I	bór sosnowy	3
Szczecinkowiec tabaczkowy <i>Hymenochaete tabacina</i>	R	łozowisko	4
Czubajka kania <i>Macrolepiota procera</i>	I	las osikowy	5
Smardz jadalny <i>Morchella esculenta</i>	V	łęg zboczowy	6
Sarniak dachówkowaty <i>Sarcodon imbricatus</i>	V	bór sosnowy	7
Skórnik aksamitny <i>Stereum subtomentosum</i>	R	ols porzeczkowy	8
Gąska zielona <i>Tricholoma equestre</i>	I	bór sosnowy	9

V – gatunki narażone, R – gatunki rzadkie, I – gatunki o nieokreślonym zagrożeniu